

αρχαιολογικά

Παροράματα τεύχους 32

• Από το άρθρο του κ. Δαμανίδη παραλείφθηκε το τέλος του κειμένου, το οποίο παραβιέστηκε στη σελίδα 89.

• Στο κορικό σημεώματα του Β.Κ. Δωροβίνη για την χρονοζώσα αναθεώρηση του ν.δ. για την «ετοιμορροπία», από το ΥΠΕΧΩΔΕ, παραλείφθηκαν δύο λέξεις, με αποτέλεσμα να παραπομείται το νόημα του κειμένου. Η σχετική φράση, στο τέλος της δευτέρης παραγράφου, πρέπει να διαβαστεί ως εξής: «Νέα προσάρτηση αρχίσει στο τέλος του 1986, με επιτροπή αποτελουμένη από 4 αρχέτορες, 4 πολιτικούς μηχανικούς και έναν νομικό».

• Στο β' μέρος του άρθρου του Α. Παπαγεωργίου-Βενετά «Η ίδρυση της Νέας Αθήνας», σελ. 69-77, οι κιλμάκες των σχεδίων είναι λανθασμένες, λόγω σημερινούς. Σελ. 76, η φωτογραφία είναι του Walter Hege.

Από το άρθρο του κ. Βίχου λείπουν:

Σημειώσεις:

1. Το άρθρο αυτό βασίζεται κατά μεγάλο μέρος στην ανακοίνωση του συγγραφέα στο Β' Συμπόσιο Ναυπτηρικής στην Αρχαία πόλη, που έγινε στους Δελφούς.

2. Τα πρώτα οκτώ «πραγμάτωση» ανακαλύφθηκαν στη Σύρο από τον αρχαιολόγο Χρ. Τσούνη, ο οποίος και τα πρωτοδιόρισμα είσαι το 1899. Ενδιαφέρονται στον πολιτισμό της Κέρου-Σύρου.

3. Πολλοί σημαντικοί επιστήμονες υποστηρίζουν τη μά την άλλη άποψη. Αναφέρουμε μερικούς. Την πρώτη αποφοίτη υποστηρίζουν οι D. Fimmen, G. Glotz, D. Levi, N. Πλάτων, L. Casson, C. Renfrew κ.ά. Την άλλη άποψη υποστηρίζουν και οι A. Koster, S. Marinatos, J. Landström, Xρ. Ντούμας, J. Morrisson, P. Johnston, L. Basch κ.ά.

4. Αρκετοί ειδοκοί έχουν εκφράσει τη βάση-μποτ ότι δεν πρόκειται για κοινά αλλά για «paddles», κοντά δηλαδή κουπιά, χωρίς σημείο περιθέρη στην κουπιά, που τα κινούσαν κυπλάτες καθιεμένης με το πρόσωπο στραμμένο προς την πλώρη.

5. Τα τελευταία χρόνια μερικοί ειδοκοί έχουν στραφεί σ' αυτό τον τύπο μελέτης. Σημαντικές παρατηρήσεις προς αυτή την κατεύθυνση κάνει ο Lucien Basch (1987). Με την ιδροδυναμική και αεροδυναμική μελέτη των πλοίων αυτών ασχολήθηκε ο γράφων με την ανακοίνωση του στη Β' Συμπόσιο Ναυπτηρικής στην Αρχαία πόλη, που έγινε στους Δελφούς τον Αύγουστο του 1987, καθώς και ο Owain T. Roberts στο άρθρο του στο περιοδικό IJNA (Οκτώβριος 1987).

6. Φραγκογραφία από την Κορφή τ' Αρανού στη Νάξο (3η χιλιετία π.Χ.), ομοίωμα πλαιού από το Παλαιστρά στην Κρήτη (3η χιλιετία), Πρωτοελλαϊκό βράχυσμα από τον Ορχομενό.

Βιβλιογραφία

- Ντούμας Χρ., Αδ. 20, 1985, Α 50.
Renfrew C., «Cycladic metallurgy and The Aegean Early Bronze Age», AJA, 71, 1-20.
Johnstone P., «Stern fist in the Stone Age?», IJNA 1973, 2, 1; 3-11.
Johnstone P., Seacraft of Prehistory R.K.P., London 1980.
MacGill S., Rafts, Boats and Ships. N.M.M., London 1981.
Coleman J., «Frying pans of the Early Aegean», AJA, 89, 1985, o. 191.
Basch L., Le Musée Imaginaire de la Marine Antique, Athènes 1987.
Roberts O.T.P., «Wind-power and the boats from the Cyclades», IJNA 1987, 16, 4: 309-311.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Κινδυνεύει

Το κτήριο της οδού Σταδίου (μέγαρο Αριθμογενέους), ηλικίας 150 ετών, όπου στεγάστηκε η πρώτη Ολυμπιακή Τρέπεζα στην Ελλάδα, κινδυνεύει. Ενώ το 1981 κρύπτηλε διατηρητέο, στην απόφαση ορίζεται ως διατηρητέο μόνο τη πρόσοψή του. Έτσι, ενδέχεται να καταστραφούν τα, μοναδικά στην Αθήνα, ψηφιδωτά ταβάνια και η υπόλοιπη εξαιρετική εσωτερική διακόσμηση.

Το ιερό της Αμαρυσίας Αρτέμιδος

Στα ίχνη του ιερού της Αμαρυσίας Αρτέμιδος ενδέχεται να οδηγεί την πρόσφατη αποκάλυψη πολλών σημαντικού απόθετη ιερού στη θέση Γεράνη ή Αγιά Κυριακή της, επύρετρης περιοχής Αμαρυνθίου, ο οποίος θεωρείται μοναδικός στον Ευρωπαϊκό χώρο για την ποικιλία και το πλήθος των ευρημάτων που απέδωσε.

Στο κτήμα όπου εντοπίστηκε ο αποθέτης βρέθηκαν χιλιάδες πήλινα ειδώλια,

καλύπτοντας χρονολογικά εύρυτα πάθμα περιόδων, από την αρχαική (έτος του βου ή π.Χ. αιώνα) ως τους πρώτους ρωμαϊκούς χρόνους.

Τα ειδώλια καλύπτουν ευρύ βεταμολόγιο

και αντίκριση σε γνωστούς, αλλά και σε πρωτοεμφανίζουμενους τύπους, ζυνθούντας από εξίλογη κεραμική, γυαλίνια αγγεία, χλόκινα ελάστατα και μολυβδίνα αντικείμενα. Τα κινητά ευρήματα προσφέρουν πλούσιες πληροφορίες για τη φύση και την εξέλιξη της

λατρείας στο ιερό στο οποίο ανήκει ο αποθέτης και το οποίο θα πρέπει να βρίσκεται εκεί κοντά.

Παράλληλα με την ανασκαφή του αποθέτη, πραγματοποιήθηκε έρευνα και στο λόφο Παληχώρα, όπου αποκαλύφθηκαν πρωτοελλαϊκά, μεσοελλαϊκά και ελληνικών χρόνων ερείπια. Λόγω της ημιασιας του χώρου της Αμαρυνθού, πραγματοποιείται ευρύτερη τοπογραφική μελέτη της περιοχής, η οποία δίνει σημαντικές πληροφορίες για τη συνεχή κατοικηση του χώρου από τα πρωτοελλαϊκά μέχρι και τα ύστερα βυζαντινά χρόνια.

Σώζονται πυργόσπιτο και αγροτική έπαυλη

Ιστορικό διατηρητέο μνημείο χαρακτηρίσκεται κτηριακό συγκρότημα της προ-επαναστατικής περιόδου με πυργόσπιτο, που βρίσκεται στην Κοινότητα Αγ. Αδριανού Ναυπλίου. Μαζί με το κτήριο θα προστατευθεί και ζώνη 6 μ. γύρω από το μνημείο. Επίσης, χαρακτηρίστηκε ως διατηρητέα, αγροτική έπαυλη του τέλους του 17ου αιώνα, που βρίσκεται στον οικισμό Λιβάδι, στους Κουμβαλάτες Κεφαλλονιάς.

Νεολιθικός οικισμός στη Μάκρη Αλεξανδρούπολης

Τμήματα κατοικιών της υπέρτερης νεολιθικής περιόδου αποκαλύφθηκαν στην περιοχή Μάκρης της Αλεξανδρούπολης, σε εντυπωσιακά καλή κατάσταση. Οι τοίχοι των σπιτιών είναι πασαλόπιτχοι και τα δάπεδα τους από πηλό. Στον εσωτερικό και εξωτερικό τους χώρο υπάρχουν διάφορες κατασκευές (λάκκοι αποθηκευτικού και απορριμματικού, εστίες, φουρνοί κ.ά.).

Τα κινητά ευρήματα είναι επίσης πολλά, διατηρούνται σε άστρια κατάσταση και περιλαμβάνουν αγγεία, ειδώλια, εργαλεία από κόκαλα, πέτρα και πηλό. Η έρευνα επικεντρώθηκε στην κορυφή της προϊστορικής τούμπας, που βρίσκεται πάνω από τη «Σηπτά Τούμπα του Κύκλωπα», στους δύο τομείς, την προϊστορική και αυτών των ιστορικών χρόνων. Στον πρώτο, όπου βρέθηκαν οι κατοικίες, τα στρώματα ήταν αδιατάραχτα. Ο νεολιθικός αυτός οικισμός της Μάκρης, για τον οποίο υπάρχουν ενδείξεις που είναι αρκετά εκτεταμένος, ανήκει σε πολιτισμική φάση, γνωστή στο χώ-

αρχαιολογικά

ρο της Θράκης ως «Πολιτισμός της Παραδόμης». Υπάρχουν όμως και έντονες βαλκανικές επιδράσεις και στοιχεία που δείχνουν αρχέσεις με τους σύγχρονους οικισμούς της Νότιας Ελλάδας και των νησιών.

Εταιρεία Ευβοϊκών Σπουδών Δελτίο Τύπου

Η Εταιρεία Ευβοϊκών Σπουδών, εμφέννοντας απαρέγκλιτα στον καταστατικό της σκοπό, που ορίζει και την προσόπηση της πολιτισμικής μας κληρονομίας, απευθύνει και δημόσια έκκληση προς κάθε αρμόδιο για τη σχολαστική προστασία του αρχαιολογικού χώρου της Ερέτριας.

Εδώ και πέντε χρόνια διαρκώς επανέρχεται το θέμα της ασφαλτότωρσης του σημερινού χωματόδομου («λεωφόρος Ιαΐδονος»), με ακοπό τη μετατροπή της σε κεντρική διδική αρτηρία τοχείας κυκλοφορίας για την επικοινωνία Χαλκίδας-Κύμης. Το αποτέλεσμα θα είναι, όπως τικυπρίωνει η Αρχαιολογική Υπηρεσία, να διασπαστεί ο αρχαιολογικός χώρος και να διαχωριστεί από το Αρχαιολογικό Μουσείο, όπου μόλις πρόσφατα ολοκλήρωτη η Ευβοϊα επήμεσε τα εγκαίνια της νέας Πέτρυμας που εδώρισε στο Ελληνικό Κράτος η Ελβετική Αρχαιολογική Σχολή, να καταστραφούν τα αρχαία που βρίσκονται κάτω από τη λεωφόρο και να επιβαρυνθεί υπέρμετρα, από την αδιάποτη ροή των οχημάτων, το ήρεμο σήμερα περιβάλλον του αρχαιολογικού χώρου. Είναι απορίας άξονο, πάνω και γιατί επανέρχεται, και μάλιστα με την τακτική των τετελεομένων, ένα ζήτημα που μόνο ζημιά θα προκαλέσει στην Ερέτρια, όπως μάλιστα η Αρχαιολογική Υπηρεσία έχει προτείνει άλλη λύση, δηλαδή δημιουργία νέας λεωφόρου περιβολέτρα – αμέσως βορειό του λόφου της αρχαίας ακρόπολης –, όπου ουφισταται αγροτικός δρόμος, που δεν έχει καμιά διουμενή επιπτώση στις μοναδικές αρχαιότητες του τόπου.

Πιστεύουμε ότι όλοι οι αρμόδιοι θα αντιμετωπίσουν, απροκατάληπτα και προς το μείζον συμφέρον της Ερέτριας, ένα θέμα που πρέπει να λήξει οριστικά, αποτρέποντας ενδεχόμενο βλάβης των αρχαίων.

Για το Διοικητικό Συμβούλιο

το κτήριο της παλιάς αγοράς του Αυχεικού που βρίσκεται μεταξύ των οδών Αμαρυλλίδος, Κοντολέοντος, Πασχαλίας και Χρυσανθέων. Η Αγορά αυτή είναι από τα λίγα δημόσια κτήρια της εποχής του Μεσοπολέμου που σώζονται ακόμα και είναι έργο του αρχιτεκτονικού Σωτ. Μαγιάτη (Βλ. Αρχαιολογία 29, σελ.95).

Αρχαιολογικές Ειδήσεις από τα Δωδεκάνησα

Με απόφαση του ΥΠ.ΠΟ. και σε συνεργασία με την 4η Εφορεία Βιζαντινών Αρχών, αρχίζουν οι προκαταρκτικές εργασίες, προκεμένου για γένια αναστήλωση των δύο ερειπωμένων εκκλησιών στο Καστελλόριζο (Μεγίστη), του Αγ. Νικολάου και του Αγ. Δημητρίου. Πρόσκεπται για δύο μονόχωρες, καμαροσκέπαστες εκκλησίες, από τις οποίες η παλιότερη είναι ο Αγ. Νικολάος, που έχει δύο στρώματα τοιχογραφών. Το πρώτο χρονολογείται στον 15ο αι. (ίχνη σώζονται στον βορειό τοίχο, κοντά στη Ι. Βήμα) και το δεύτερο στον 18ο αι., το οποίο έχει αφαιρεθεί από συνεργείο της Εφορείας και σήμερα εκτίθεται στο Μουσείο του νησιού. Για την εκκλησία του Αγ. Νικολάου συμπεριένονται ότι φύσιστα ήδη στα μέσα του 15ου αι., από την περιγραφή ανών η περιηγητή και από την επιγραφή ενός Επιτάφιου που χρονολογείται στο 1460 και σήμερα βρίσκεται στην Ι.Μ. Αγ. Ιωάννου Θεολόγου στην Πάτμο. Η επιγραφή αναφέρει: «Αφερώθη ο παρά Αμύνος εις τον Μέγαν Νικόλαον της Μεγίστης πάρα του Πανιερώταου Μητροπολίτου Μυρέων, υπερτίμου και εξάρχου πάστος Λυκίας και προστού Καρπάθου και Ναξίου, Ματθαίου».

Επειδή βρίσκονται σε περιοχή θέσης του ικανούματος (στην περιοχή του Μουσείου, του Κάστρου και των Μύλων), η αναστήλωση τους θα συμβάλει κατά πολὺ στην αποκατάσταση της γενικής εικόνας του νησιού, όπως ήταν πριν από τους βομβαρδισμούς στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.

Ε. Παπαβασιλείου
Αρχαιολόγος

Ευρήματα στην Πέλλα

Στις αρχαιολογικές ανασκαφές της Πέλλας, σε τάφους του 4ου αι. π.Χ., βρέθηκαν, μεταξύ άλλων πολύτιμων αντικειμένων, χρυσά επιστόμια με χα-

ραγμένο το όνομα του νεκρού, υπολείμματα από χρυσά στεφάνια και κοσμήματα, αγγεία και τμήματα τοιχογραφών με μυθολογικές παραστάσεις. Οι κιβωτιόσχημοι αυτοί τάφοι του 4ου αι. π.Χ. είχαν συλληφεί ήδη από την αρχαιότητα. Επίσης, αποκαλύφθηκε πλακόστρωτη λεωφόρος που οδηγεί από τα λιμάνια του ανάκτορο, που κάλυπτε 60.000 τ.μ. – με όλες τις τις εγκαταστάσεις –, και το πρόπτολο που οδηγούσαν σ' αυτό είχε μήκος 15 μ. Επίσης, αποκαλύφθηκε αικοδόμημα με αλήτη και 4 κίνοις που συζήντησαν σε ύψος 4 μ. στη N. γωνία της αγοράς. Στο κτήριο αυτό βρέθηκαν και δύο ερμαϊκές μαρμάρινες στήλες του 4ου αι. π.Χ.

Συμφωνία για το κτήριο του πρώτου Εθνικού Τυπογραφείου

Τελικά, υπήρξε συμφωνία ως προς την αποκατάσταση του κτηρίου του πρώτου Εθνικού Τυπογραφείου (1835), που βρίσκεται δίπλα στο Αράδειο, στην οδό Σταδίου, καπ οποίο στέγασε το Πρωτοδικείο Αθηνών έως το 1982. Η άποψη για έγινε αποδεκτή συμφωνεί με τον Χάρτη της Βενετίας (1964, άρθρο 11) και είναι ταυτόσημη μ' εκείνη που διατύπωσε ο γράφων στο άρθρο της για το κτήριο αυτό (βλ. «Αρχαιολογία», τεύχος 29, Δεκέμβριος 1988, σελ. 89-91). Δηλαδή, στην αποκατάσταση δεν θα εξαλεφθούν οι μεταγενέτερες προσθήκες, με τις οποίες «έζεσσε» το κτήριο το μεγαλύτερο μέρος του χρόνου, καν δεν θα επιβαρυνθεί η απόδοση της αρχικής μορφής του, η οποία διατηρήθηκε μόνο μέχρι το 1854.

Ας ελπίσουμε ότι, αφού μετά ένα ολόκληρο χρόνο λύθηκε το θέμα αυτό, οι εργασίες αποκατάστασης δεν θα χρονοτριβήσουν. Είναι απαράδεκτο να αφήνεται σε κατάσταση πημεπιόνι και μάλιστα στο κέντρο της πρωτεύουσας, ένα από τα ιστορικότερα κτηρία της, με την προσθήκη, επιπλέον, ενός ακατάληπτου και κακότεχνου στέγαστρου, σε επαφή με την πλεύρα του της οδού Πανεπιστημίου. Ας ελπίσουμε, επίσης, ότι η χρήση για την οποία προορίζεται δε θα είναι ξένη προς το παρελθόν του, αλλά και ότι θα αναρτηθούν, σε αυτό, όλα τα σχέδια και οι αποτυπώσεις που θα επιτέλουν στον επισκέπτη που παρακολούθησε τη μορφή εξέλιξης του μέχρι σήμερης.

Βασιλής Κ. Δωροβίνης

Διατηρητέα Αγορά

Επιτέλους χαρακτηρίστηκε διατηρητέο

αρχαιολογικά

Γαλλία: νέα αύξηση του προϋπολογισμού για την πολιτισμική κλήρονομά

Οι κυβερνήσεις αλλάζουν στη Γαλλία, η πολιτική δώματα παραμένει ως προς την πολιτισμική κλήρονομά. Ο κ. Ζακ Λανγκ, που ανέλαβε και πάλι το υπουργείο Πολιτισμού στη νέα σοσιαλιστική κυβέρνηση, συνεχίζει την πολιτική του υπουργού της προκάτοχης συντηρητικής κυβέρνησης κ. Φ. Λεοτάρ. Έτσι, για το 1990 ο σχετικός προϋπολογισμός αυξάνεται κατά 16% σε σχέση με τον περιονό (που κι αυτός είχε παρουσιάσει αύξηση κατά 15%). Πολλαπλασιάζονται, πιο συγκεκριμένα, οι πιστώσεις για επίπλωση ιστορικών κτηρίων (συχνά κενών) ή για χρήση τους με σκοπό να ικανοποιηθούν σύχρονες ανάγκες, ενώ η έννοια της πολιτισμικής κληρονομίας διευρύνεται και προς νέους τομείς, όπως στους κήπους. Ιδιαίτερη σημασία διδεται στον τομέα της αρχαιολογίας, ενώ μεταρρυθμίζεται το σύντμημα προσλήψης προσωπικού. Δηλαδή, αντί να προσλαμβάνονται χωριστά ειδικοί για τα αρχεία, για τα μητρώα μνημείων, για τις βιβλιοθήκες, για τα μνημεία κλπ., θα οργανώνεται γενικός διαγωνισμός με κοινά δέματα για δώρους, και με ειδικά κατά κλάδο. «Όλοι θα συνεχίζουν σπουδές σε ενιαία και ανανεωμένη Σχολή Πολιτισμικής Κληρονομίας, όπου δώματα καθένας θα εμβαθύνει στο ίδιατερο αντικείμενό του.

Εξάλλου, στις 17 Σεπτεμβρίου 1989 οργανώνεται η έκτη επίτημ «έρα των μνημείων», με «άνοιγμα» 7700 μνημείων σε ελεύθερες επικοινωνίες του κοινού. Σημειώνουμε ότι στην Αιγαίνων οργανώθηκε τις 8-10 Νοεμβρίου διεθνής συνάντηση με θέμα «Πολιτιστική κληρονομιά και χρήμα», υπό την αιγαίδα του Συμβουλίου της Ευρώπης, του IC OMS και του γαλλικού Υπουργείου Πολιτισμού. Έκτη κατά σειρά συνάντηση, είχε ως αντικείμενο τα προβλήματα που δημιουργούνται από την ταχύρυθμη ανάπτυξη της δευτεροβάθμιας και των συνεπειών των στους σκοπούς των υπηρεσιών προστασίας.

Βασιλής Κ. Δωροβίνης

μεταποιήθηκε στις αρχές Οκτωβρίου (10-15) το Ε' Διεθνές Συνέδριο για την Αρχαία Μακεδονία. Οργανωμένο από το Ίδρυμα Μελετών Χερσανθού Αίμου (IMXA), υπό την αιγιδή του Υπ. Πολιτισμού, το συνέδριο αυτό είχε ιδιαίτερη σημασία τώρα, που από την Αυστραλία και την Αμερική αμφισβήτησείται η ελληνικότητα της Μακεδονίας. Οι συμμετέχες στο συνέδριο ήταν πολλές – 140 επιστημόνες πήραν μέρος σε αυτό – και παρουσιάστηκαν πολλές μελέτες, που έδειχναν όλες τις όψεις του Μακεδονικού πολιτισμού.

Επειδή της εξερτήσαται από την κοινωνική και ψυχολογική εξέλιξη του συνόλου, θα γίνει και ένα μόδιμα για τις «κανόνες», δειχνόντας πώς η αναναρράσταση της ανθρώπινου σώματος αντέκει κυρίως στη σφράγη της αισθητικής. Θα ακολουθήσουν τρία άλλα μέρη με τίτλο: «Το Βλέμμα των άλλων», «Ο άλλος, το Παρόντε».

Με τον τρόπο αυτό θα εξεταστούν προβλήματα της κοινωνικής ταυτότητας του ατόμου (ενδυμασία, πορτρέτο), μορφής πέρα από το ορατό (αυτορρυπωτογραφία, καθρέφτης, επικοινωνίας (ο έργος). Ως επilogίου των μαθημάτων αυτών έρχεται το θέμα: «Διαφύκωση στη Γαλλία», όπου θα εξεταστούν οι μηχανισμοί και η προβληματική της έναντι της Τέχνης. Το φετινό θέμα: «Από την εικόνα του εαυτού μας στη Διαφύκωση» εντάσσεται στο πλαίσιο γενέτερου θέματος: «Η εικόνα σε άλλες της τις μορφές», που του χρόνου θα περιλαμβάνει την «Ανατομία». Πρόγραμμα: «Εισαγωγή: Η εικόνα, αντίληψη του φανταστικού. «Το ανθρώπινο σώμα: Η ανατομία. Το παιδί, οι κανόνες, Η γυναίκα και το παιδί. «Το Βλέμμα των άλλων». Το ένδυμα ή το πρόβλημα της κοινωνικής ταυτότητας, Ιστορικό. Η μοδα και τα μηνύματα της. Το πορτρέτο.» Οταν ο άλλος είναι ο εαυτός μας: Αυτορρυπωτογραφία, Ο καθρέφτης. Ο βάρβαρος στην αρχαστότητα. Το προσκύνημα των Μάγων και η εικόνα του σκόπους (μαύρου). Ρουμανικός ελεύθερμας. «Η μοδα της προσόπου: Μάσκες και βάψιμο. Η δύναμη του Ματου. Διαφύκωση: Καθρέφτης της κοινωνίας, Λειτουργία και μηνύματα. Το πολιτικό μάρκετινγκ. «Επίλογος: Η έξουσία της εικόνας – Η εικόνα της δεύτερας.

Γαλλικό Ινστιτούτο, κάθε Παρασκευή 6.30-8.30 μ.μ., στο Αμφιθέατρο. Βασιλής Κ. Δωροβίνης

ματοποιήθηκε στις αρχές Οκτωβρίου (10-15) το Ε' Διεθνές Συνέδριο για την Αρχαία Μακεδονία. Οργανωμένο από το Ίδρυμα Μελετών Χερσανθού Αίμου (IMXA), υπό την αιγιδή του Υπ. Πολιτισμού, το συνέδριο αυτό είχε ιδιαίτερη σημασία τώρα, που από την Αυστραλία και την Αμερική αμφισβήτησείται η ελληνικότητα της Μακεδονίας. Οι συμμετέχες στο συνέδριο ήταν πολλές – 140 επιστημόνες πήραν μέρος σε αυτό – και παρουσιάστηκαν πολλές μελέτες, που έδειχναν όλες τις όψεις του Μακεδονικού πολιτισμού.

Συμπόσιο Δωδεκανήσου

Το ΣΤ' Πολιτιστικό Συμπόσιο Δωδεκανήσου πραγματοποιήθηκε φέτος στη Λέρο από τις 23-27 Αυγούστου με ποικιλή ύλης θέματα (γλυπτοσολιγικά, ιστορικά, λαογραφικά). Μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάσαν οι ανακανώσεις αρχαιολόγων και αρχιτεκτόνων, που οι περισσότεροι εργάζονται στις τοπικές Εφορείες, και οι οποίοι έδειχναν τα αποτελέσματα της έρευνάς τους, τόσο αρχαιολογικής όσο και ιστορικής, στην περιοχή της Δωδεκανήσου. Αναφέρονται με αλφαριθμητική σειρά:

Αρχοντόπουλος Θ., Νέα ιστορικά και αρχαιολογικά στοιχεία για τη μεσαινική πόλη της Ρόδου με μανασκαφή σε εξέλιξη **Βαλανάκης Ιω.**, Ο ναός του Αγ. Νικολάου στα Μαρτίσια Ρόδου. **Ευθυμίου Μ.**, Ακμή και παρακυπή της Θρωμανικής Αυτοκρατορίας και η Ρόδος, δύο ιστοριες παραδηλώσεις. **Θεοχάρη Μ.**, Ενας βιβλιονίνος οικισμός στην Κω. **Κανινία Ε.**, Ο αρχαιολογικός ελέγχος της εκκαφής του κεντρικού αποχετευτικού αγώνου Ρόδου: εικόνες και προβλήματα. **Κάντζια Χ.**, Οι σχέσεις Κω και Θεοσαλαίς στην αρχαιότητα, όπως διαφίλονται από το τυπικό ψήφισμα των Κώνων *Rivista di Filologia* 1934 (M. Serge) και δύο νέες αποστολές. **Κατσιώτη Α.**, Οι τοιχογραφίες του Αγ. Ζαχαρία στο Φοινίκι της Σάλκης. **Κόλλιας Η.**, Ιστορικές πληροφορίες από το Αρχείο της Μονής Πάτμου για τη μεσαινική Λέσβο. **Κουτελάκης Χ.**, Δωδεκανήσοι αιγυράφοι και ζωγραφικά έργα στα Δωδεκάνησα. **Μιχαηλίδηου Μ.**, Παλαιοχριστιανικά λέυκα. Νέα πότερα στοιχεία. **Μιχαλάκης-Κόλλια Μ.**, Αρχαία ροδιακή νεκρόπολη: ταφικά έθιμα. **Μπρουσοκαρή Ε.**, Δύο παλαιοχριστιανικά ψηφιδωτά από την Κω. **Ντελλάς Γ.**, Το αρχοντικό «Χασάν Μπέη» στην Παλιά Πόλη της Ρόδου. **Ντελλά-Μανούσου Κ.**, Η πρακτική της

ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Αρχαία Μακεδονία

Στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης πραγ-

αρχαιολογικά

αποκατάστασης του ιπποτικού «Ξενών» της Αγ. Αικατερίνης στη μεσαιωνική πόλη της Ρόδου. **Παπαβασιλείου Ε.**, Στοιχεία από την καθημερινή ζωή στη μεσαιωνική πόλη της Ρόδου. **Πατούδας Β.**, Επιτάφιες «τράπεζες» και πώριμες στήλες στη ροδιακή νεκρόπολη. **Φιλόθεου Γ.**, Η συντήρηση φορητών εικόνων στα Δωδεκάνησα από την Αρχαιολογική Υπηρεσία (1982-1989). Την τελευταία μέρα του Συμποσίου παρουσιάστηκε από τον Μητροπολίτη Λέρου, Καλίμουν και Αστυπάλαιας κ.κ. Νεκτάριο το βίβλιό: «Η Παναγία του Κάστρου Λέρου», πολυτελής έκδοση της Ι. Μητροπόλεως.

Το επόμενο Συμπόσιο προγραμματιστήκε να διεξαχθεί στην Πάτμο.

E. Παπαβασιλείου
Αρχαιολόγος

Μετάθεση του συνέδριου για την τοπογραφία και την πολεοδομία του 'Αργους

Μετατέθηκε, λόγω των βουλευτικών εκλογών του Νοεμβρίου, το συνέδριο που οργάνωνταν από τη Γαλλική Αρχαιολογική Σχολή και τη Δ' Εφορεία Κλασικών Αρχαιοτήτων (Ναυπλίου) για την τοπογραφία και την πολεοδομία του 'Αργους και της Αργολίδας, από τις 4 Νοεμβρίου στις **28 Απριλίου 1990** (μέχρι την 1η Μαΐου). Το πρόγραμμα παραμείνει, κατά κύριο λόγο, το ίδιο, το μεγαλύτερο μέρος των εισηγήσεων έχει ετοιμάσεις της ιερούς του, ενώ περιήμενες τους και τυχών νέες συμμετοχές επέτρεψαν να έχουν κατατεθεί μέχρι τις 31-12-1989.

Μέχρι τις 28 Απριλίου προβλέπεται να έχουν ολοκληρωθεί οι βασικές εργασίες επισκευών του σπιτιού του στρατηγού και φιλέλληνα **Τόμας Γκόρτον** στο 'Αργος (κτ. το 1829), που αγόρασε και αποκαθίστα τη Γαλλική Αρχαιολογική Σχολή. Για το σπίτι αυτό ο συνεργάτης μας Β. Διορθώνης, ο οποίος επόμενος ανακοίνωση για το συνέδριο με θέμα «Τημένιον, το λιμάνι του αρχαίου 'Αργους», θα δημοσιεύσει άρθρο με ιστορικά στοιχεία για την οικοδόμηση και τη μετέπειτα τύχη του σε προσεχές τεύχος μας.

Η Θεσσαλία

Διεθνές αρχαιολογικό συνέδριο, με θέμα: «Η Θεσσαλία, δεκαπέντε έτη ερευ-

νών (1975-1990), αποτελέσματα και προοπτικές», θα πραγματοποιηθεί από τις 17 ως τις 23 Απριλίου 1990 στη Λύρη της Γαλλίας (ENS, 46 Allée d'Italie, τηλ. 72.72.8000). Τα κυριότερα άρματα των Ελλήνων επιστημόνων θα αποτελέσουν το Αφέρωμα του περιοδικού μας, που θα κυκλοφορήσει το Μάρτιο του 1990 (τεύχος 34). Η ώλη που θα μελετηθεί έχει χωριστεί σε πέντε ενότητες: «Γεωμορφολογία και περιβάλλον», «Προϊστορία και Πρωτοποτία», «Άπο την πρωταρχεμερική στη Ρωμαϊκή εποχή», «Πρωτοχριστιανική και Βυζαντινή περίοδο», «Νεότερη πολιτιστική κληρονομιά».

Η Κλεοπάτρα στη Γερμανία

Με θέμα την Κλεοπάτρα οργανώθηκε έκθεση στο Μόναχο της Γερμανίας όπου παρουσιάζονται όμινες τη τέχνης της εποχής εκείνης (1ος αι. π.Χ.). Ενδιαφέρουσα είναι η σύγκριση των πορτρέτων της Κλεοπάτρας, όπου ξεχωρίζει κανείς τις τάσεις των σχολών (νατουραλιστική-ωραιοποιημένη-αιγυπτιανίζουσα). Επίσης τα 140 περίπου εκθέματα που έχουν συγκεντρωθεί από την Ευρώπη και την Αμερική δίνουν την εικόνα της ντόπιας (Αιγυπτιακής) τέχνης – μια μούμια παιδιού, χρυσά προσωπεία από μουμίες, πατημαρι κ.ά. – και μαρτυρούν για τη «Ομοιότητα» του ελληνικού και του αιγυπτιακού πολιτισμού στον ίδιο χώρο.

ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Ο 'Ερωτας στο Παρίσι

Με θέμα «Έρωτας ελληνικός, έρωτας θεών και ανθρώπων», γεγονοτάστηκε στο Παρίσι (Grand Palais) η έκθεση αυτή, που θα διαρκέσει ως τις 5 Φεβρουαρίου και αποτελεί προσφορά της Ελλάδας στον ερωτασμό του Παρισιού ως πολιτιστικής πρωτεύουσας της Ευρώπης.

Για την έκθεση αυτή συγκεντρώθηκαν έργα από πολλά μουσεία, ώστε να μπορέσει να δοθεί «οφαρικά» η εικόνα του έρωτα στην ελληνική αρχαιοτάτη. Έτσι, η έκθεση χωρίστηκε σε 5 ενότητες, που είναι: έρωτας και φίλοσοφια, έρωτας στη μυθολογία, έρωτας και ουμβολομάς, έρωτας θεών και ανθρώπων και παιδεραστία.

Στην πρώτη ενότητα εξετάζονται οι απούσεις των φιλοσοφών για τον έρωτα-δημιουργό, τον πώτο από τους θεούς, και στη δεύτερη οι δραστηριότητες του θεού, οι μόνιμοι που σχετίζονται με αυτούς για αλλά και ως ακολουθήσαντης της Αρροδίτης. Στην τρίτη ενότητα παρουσιάζονται έργα με παραστάσεις ερωτικών συμβόλων και αντικείμενων και στην τέταρτη παραστάσεις των θεϊκών ερωτικών κατωθισμάτων καθώς και σαρκικές εκδηλώσεις της ερωτικής επιθυμίας μεταξύ των απλών ανθρώπων.

Τέλος, στην τελευταία ενότητα γίνεται προσπάθεια για την ιωστή αντιμετώπιση του θέματος της μετάδοσης της γνώσης και της εμπειρίας της ζωής στον έφηβο μέσα από τη σχέση του με έναν ώριμο άνδρα (διάρκεια έως 5/290).

Εκδηλώσεις της Ελ. Ετ. Χαρτογραφίας

Οργανώνεται πριν από δύο χρόνια, η Ελληνική Εταιρία Χαρτογραφίας παρουσιάσεις φετινές σε περιπολία από ενδιαφέροντας εκδηλώσεως: Στην Εθνική Πινακοθήκη την έκθεσης «Χαρτογράφηση του ελληνικού παραδόου και νησιωτικού χώρου», όπου παρουσιάζονται 300 χάρτες από το 1477 ως το τέλος του 18ου αιώνα. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι «καλλιτεχνικές ελευθερίες των χαρτών και χωράφων», που απεικονίζουν ζώα, εμβλήματα, σύμβολα κ.ά. στους χάρτες τους, καθιστώντας τους αντικείμενο τέρψης. Επίσης, στη Γεννάδειο Βιβλιοθήκη παρουσιάστηκε άλλη έκθεση με «Πτολεμαϊκούς χάρτες της Ελλάδος» που εκδόθηκαν πριν από το 15ο αιώνα για να συνδεύουν κείμενο γεωγραφικού του Κλαδιού του Πτολεμαίου.

Τέλος, στο θέατρο Οκτωβρίου, οργανώθηκε στο Μουσείο Κυκλαδικής και Αρχαϊκής Ελληνικής Τέχνης-Γουλανδρή, από την Ε.Ε.Χ. σε συνεργασία με το Πολιτιστικό Ίδρυμα της Τραπέζης Κύπρου, η έκθεση με θέμα «Κυπριακή Χαρτογραφία» από τον Πτολεμαίο στον Κίτσουνερη. Η έκθεση επούτη πιπήρε ιδιαίτερα σημαντική, γιατί έφερε στην Ελλάδα μοναδικά «κομμάτια» σχετικά με τη Μεγαλόνησο.

Τέχνη και ιερή δύναμη στην πρωτοχριστιανική κατοικία

Με τον τίτλο αυτό παρουσιάστηκε έκθεση (25/8-1/10) στο Krannert Art Museum and Kinkead Pavilion,

αρχαιολογικά

Champaigne (IL), οπου εξετάζεται το περιβάλλον των Μεσογειακών κατοικών από τον 4ο ως τον 7ο αιώνα. Αντικείμενα καθημερινής χρήσης βρίσκονται συγκριτικά βάσει της χρήσης τους στην ενέργυποτή των ιερών δυνάμεων και των δαιμόνων.

BIBLIA

Χώρος και Ιστορία. Αστικός, αρχιτεκτονικός και περιφερειακός χώρος

Πρακτικά Συμποσίου Σκοπέλου (Σεπτ. 1987). Θεσσαλονίκη 1989

Κυκλοφόρησαν τα Πρακτικά του Συμποσίου «Χώρος και Ιστορία», που είχε οργανωθεί από τον Τομέα Χωραδικού και Πολεοδομικού προγραμματισμού και σχεδιασμού του Τμήματος Αρχιτεκτόνων του Ε.Π.Θ. τον Σεπτέμβριο του 1987. Παραθέτουμε τα περιεχόμενά τους:

Θεωρητικά θέματα γύρω από το χώρο και την ιστορία

• Χώρος και ιστορία. Μερικά θεωρητικά κι ένα παραδείγμα. Λιμνία και βαλάσσαι δρόμοι στον τουρκοκρατούμενο ελληνικό χώρο (18ος και αρχές 19ου αι.). **Β. ΚΡΕΜΜΥΔΑΣ** • Η μαρεστική ανάλυση της ένονας και της ιστορίας της πόλης. Μερικά προβλήματα του ελλαδικού χώρου στον 18ο αιώνα. **Γ. ΣΑΡΗΓΙΑΝΗΣ** • Η διαδικασία αστικοποίησης πρόκληση για ένανδαβάσμα της Ιστορίας. **Δ. ΚΑΡΥΔΗΣ** • Κοινωνική πολούδια της πολιτικής δράσης και ιστορική μεθοδολογία. **Α.Α. ΚΥΡΤΖΗΣ**.

Η παραγωγή του χώρου στην ιστορία
• Κοινωνικός σχηματισμός και αστική δουμη στην κλασική Αθήνα. **Α.-Φ. ΛΑΓΟΠΟΥΛΟΣ** • Κοινωνία, αθλητισμός και χώρος στην αρχαϊκή και λαϊκή Ελλάδα. Το παράδειγμα της Ολυμπίας. **Ε.Π. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ** • Οι βορειοελλαδικοί οικισμοί μετά την απελεύθερωση: Μετασχηματισμοί του αστικού και περιφερειακού χώρου. **Α. ΓΕΡΟΛΥΜΠΟΥ, Ν. ΚΑΛΟΓΗΡΟΥ, Χ. ΧΑΤΖΗΜΙΧΑΛΗΣ** • Βικτωριανές αλείες και η κατανομή του χώρου στις πόλεις του 19ου αιώνα. **Ρ. DENNIS**.

Χώρος και ιδεολογία

Χώρος και εξουσία στο έργο του Κωνσταντίνου Πορφυρογέννητου. **Α. ΚΩΝΣΤΑΝΤΑΚΟΠΟΥΛΟΥ** • Τέχνη και

αγροτική επανάσταση, 1710-1815. **Η. PRINCE** • Αρχιτεκτονικές αναπαραστάσεις. Μια ιστορική επισκόπηση. **Δ. JELEVA-MARTINS** • Οι «Κύψες» της Χάλκης Δωδεκανήσου. **Ν. Κ. ΜΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΣ** • Οι κλασικές αρχαίστοτες ως εθνική και παγκόσμια κληρονομιά. **D. LOWENTHAL**.

Προγραμματισμός και ιστορία

• Ο ποταμός Δούναβης στην περιφέρεια της Βιέννης. Μια σχεδιαστική διάδικτος και η ιστορία της. **R. BREIT** • Η ιστορία ως πηγή των σύγχρονων προβλημάτων του σχεδιασμού του χώρου. Σκέψεις για την «παλαιά πόλη Charlottenburg». **Ε. ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΠΟΥΛΟΥ** • Μεταπολεμική περιφερειακή οικονομική ανάπτυξη. Μια σύγκριση ανάμεσα στη Βουλγαρία και την Ελλάδα. **F.W. CARTER**.

Σύγχρονα γεωγραφικά θέματα

• Η εξέλιξη και ο ρόλος των υπηρεσιών στη Βρετανία. **P.A. WOOD** • Θεματικό οργανισμός και αρχοτηκή αποικιδίευση στο πλαίσιο της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής. **A. JONES**.

Περί της Αιτίας, της Αρχής και του Ενός, Τζιορντάνο Μπρούνο, 1548

Εκδ. Νέα Ακρόπολη, Αθήνα 1989

Ο Τζιορντάνο Μπρούνο γεννήθηκε στην πόλη Νόλα της Ιταλίας το 1548. Το έργο του προηγείται της εποχής του, ερχόμενο σε αντίθεση με τη Ρωμαιοκοθηλική Εκκλησία, και στις 17 Φεβρουαρίου του 1600 κάπτε ζωντανός στον Αγρό των Λουσιούδων με τη γλώσσα δέμενότη.

Ο Τζ. Μπρούνο συνέγραψε πολλά βιβλία σχετικά με τη μητρονομική, φιλοσοφία κ.ά. καθώς και ποιήματα και οπέρες. Ταξίδεψε σε όλη την Ευρώπη και διδαχεί στα μεγαλύτερα και σημαντικότερα Πανεπιστήμια της εποχής του.

Χριστίνα Α. Παπαδημητρίου- Ζιρώ: «Ο αρχιτέκτων Αριστοτέλης Ζάχος (1872-1939)

Μια αξέπαινη εκδοτική πρωτοβουλία ανέλαβε πριν λίγα χρόνια το Σπουδαστήριο Αρχιτεκτονικής Μορφολογίας & Ρυθμολογίας του Τμήματος Αρχιτεκτονικών του Ε.Π.Μ. στο πλαίσιο των μαθημάτων του διδακτικού προγράμματος

με υπεύθυνο διδάσκοντα τον Επίκουρο Καθηγητή Νικ. Χ. Χολέβα, δημοσιεύοντας μικρές μονογραφίες ή δοκίμια με τον τίτλο «Θέματα Σύγχρονης Αρχιτεκτονικής» και περιεχόμενο από τη διεύθυνη και ελληνική σύγχρονη Αρχιτεκτονική.

Στο τρίτο τεύχος, που εκδόθηκε στις δημοσιεύθηκε το θέμα που η κυρία Χριστίνα Παπαδημητρίου-Ζιρώ, τελευταίος φοιτης ακόμη της Αρχιτεκτονικής, έδωσε σε κατ' αρχήν ως διάλεξη το καλοκαρι του 1987, με αντικείμενο την προσωπικότητα και το έργο του αρχιτέκτονα Αριστοτέλη Ζάχου (1872-1939). Ο Ζάχος είναι ελάχιστα γνωστός στα χρόνια μας, έπαιξε όμως σημαντικό ρόλο στα αρχιτεκτονικά πράγματα της χώρας μας στα χρόνια του Μεσοπολέμου. Άν τα ήταν που μας άφησε, προσέθετε η κυρία Ζιρώ, «δεν αποτελούν σταθμό στη σύγχρονη ελληνική αρχιτεκτονική», ο Ζάχος «έθεσε τις βάσεις για ένα ευρύτερο κίνημα που αργότερα ονομάστηκε επιπτοροφή στις πλέις», εφόσον «αποδεικνύει... από τη δεσποτική στα τέσσερις εποχές της νέας σύγχρονης αρχιτεκτονικής που άνθισε στα χρόνια του Μεσοπολέμου». Κατά τον κ. Χολέβα, που μνημονεύει τη κυρία Ζιρώ, ο Ζάχος υπήρξε «ο γενέραρχος μιας νέας σκέψης και μιας νέας προβληματικής».

Με τις σελίδες που αφέρονται στην πρωτοποίηση και το έργο του, η κυρία Ζιρώ ξετυλίγει με μεθόδιο την θέματα της Γεννημένου στο Μοναστήρι της Β. Μακεδονίας, γιος δασάκου που τον γαλούχισε με εθνική ιδεοδοξία, ο Ζάχος φεύγει στη Γερμανία, όπου οποιαδήποτε αρχιτεκτονική κοντά στον διάπολο Δυτικ., ο οποίος τον προσλαμβάνει βοηθό στην Κρατική Υπηρεσία Δημόσιων Έργων του Baden. Το 1906 έρχεται στην Ελλάδα, όπου αναλαμβάνει μελέτες δημόσιων μημεών και ιδωματικών κατοικιών αργότερα. Στην αρχιτεκτονική προπαρασκευή της Βαθιάς από τον νεοκλασικό-ρομαντικό εκλεκτικισμό που επικρατούσε στα γερμανικά χώρα ρ στα χρόνια των οποιων του και ιδιώς από το κίνημα της βιεννέζικης Secession, με το πέρασμα των χρόνων καταβάλλει επίμονη και ειλικρινή προπάθεια να βρει μέσα του πιο γνήσιες εκφράσεις, αναζητώντας ερεθίσματα στο ελληνικό περιβάλλον κας στη μητριακή κληρονομιά του τόπου του. Τις βρίσκει έτοι στη βιζαντινή παράδοση σχεδιάζοντας εκκλησιαστικά κιστίματα, στην παραδοσιακή λαϊκή αρχιτεκτονική του βορειοελληνικού κυρίων χώρου

αρχαιολογικά

σχεδιάζοντας ιδιωτικά κτίρια. Το 1928 προσχώρει στο μοντέρνο κίνημα αφίξεως και λειτουργικότητας και φιλτράρει πια την έκφρασή του μέσα από τις δομές και το φως της αιγαιοπελαγύτικης αρχιτεκτονικής, χωρίς ωστόσο να απομακρυνθεί ποτέ από τη βυζαντινή παράδοση.

Για διάφορους λόγους, τα μνημειακά κατάλοιπα της σκέψης του Ζάχου δεν είναι πολλά. Οικονομικοί λόγοι δεν επέτρεψαν την πραγματοποίηση των περισσότερων από τις μεγάλες εκκλησίες που είχε αναλαβεί να παρουσιάσει και τα περισσότερα από τα ιδιωτικά κτίσματα που μελέτησε και έχτισε κατεδαφίστηκαν αργότερα. Λιγοτάτα είναι τα κτίσματα του Ζάχου που στέκουν ακόμα σήμερα για να δείχνουν «χειροπιαστή» την αρχιτεκτονική σκέψη του. Ωστόσο η κυρία Ζιρά δεν περιορίστηκε σ' αυτά. Αναδιφώντας πολλά περιοδικά και δημοσιεύσεις που περιείχαν πλήθος άγνωστων μελετών του, έδωσε για πρώτη φορά τις πραγματικές διαστάσεις της αρχιτεκτονικής προσωπικότητας του Ζάχου, ταξινομώντας το σκόρπιο υλικό του, παραδίδοντάς μας μια ευσύνοπτη καταγραφή, ερμηνεία και αξιολόγηση του έργου του.

Από τα έργα της «ευρωπαϊκής» φάσης της πρώτης περιόδου του, αναφέρουμε με πιλεκτικά μια μελέτη πρώιμη για τον Καινόν Παλαιοίσιο (1908), επηρεασμένη από το μαυσωλεό του Θεοδέρικου στη Ραβέννα, μια μελέτη εστίας, επηρεασμένη από την Art Nouveau (της ίδιας περίοδου εποχής), μια φανταστική συνέβηση μνημείου ελληνικού ρυθμού και λίμνης με κύκνους κ.ά.

Από τα έργα βιζαντίνης έκφρασης της ίδιας περιόδου αναφέρουμε δύο παραλλαγές σχεδίων για τον 'Αγιο Νίκωνα της Σπάρτης, που ωστόσο δεν έκτελέστηκαν (τα βιζαντίνα στοιχεία είναι ακόμη με μεγάλο βαθμό ανάμεικτα με επιδράσεις άλλων ρυθμών ποικιλών εποχών), το Επισκοπείο της Σπάρτης, που επίσης δεν πραγματοποιήθηκε, τα πρώτα σχέδια του Αγ. Νικολάου και του Αγίου Κωνσταντίνου στο Βόλο κλπ. Το «παραδοσιακό» φίρος της δεύτερης περιόδου του Ζάχου αντιπροσωπεύεται λαμπτρά από την οικία της Αγν. Χατζηγιάννη στην Πλάκα (1924-25), που σώζεται και περιλαμβάνει την πλούσια συλλογή λαϊκής τέχνης της ίδιας.

Από τα πολλά «μοντέρνου ύφους» κτίσματα, που συνδυάζουν και επιδράσεις αιγαιοπελαγύτικες με βυζαντινές αναμνήσεις, αναφέρουμε το διόκι του οπίτι στο Μετές (κατεδαφίστηκε), το σπίτι το Λαζέρδου στη Βαρυμπόπη (επίσης κα-

τεδαφίστηκε), τη Ζωσιμαία Παιδαγωγική Ακαδημία στα Γιάννενα, το Ιεροδιάσκαλείο της Βελάς, την Εθνική Τράπεζα Ιωαννίνων (σήμερα Δημαρχείο και Ζωσιμαία Βιβλιοθήκη) κ.ά. Σ' αυτή τη χρονική περίοδο ανήκουν επίσης ναοί βιζαντίνης αρχιτεκτονικής μορφής, αλλά λίτοι, «μοντέρνου ύφους», όπως ο 'Αγ. Νικόλαος και η Μεταμόρφωση του Βόλου, ο ναός του Απ. Παύλου στην Κορύνη, διάσπειρα δε σ' Αγ. Κωνστίνος, και πάλι στο Βόλο (1933-35), που είναι, κατά την κυρία Ζιρά, η ωραιότερη δημιουργία του.

Όσο και αν άλλα αρχιτεκτονικά ζάχος, διατήρησε, όπως θα πέπουμε μέσα από το έργο της κυρίας Ζιρά, μερικές βασικές για κάθε αρχιτέκτονα αρετές: την άκρα επιμέλεια, την έκταση τη λεπτότητα, την ευαισθησία του σχεδιαστή. Εκθέντος συντηματικά το έργο της κυρία Ζιρά, με ασφαλτον οδηγό το διόκι του στέρεο αισθητικού κριτήριο, με τηρηση του ουσιωτού μέτρου και τη σαφήνεια στις περιγραφές, και όχι λιγότερο με μια αξιόσημη λεπτότητα στην κριτική της, μας άφησε μια υποδειγματική στο είδος της μονογραφία.

Μαρία Μπρωνόπουλη, αρχαιολόγος, δρ. του Πανεπιστημίου Αθηνών, δρ. H.C. του Πανεπιστημίου του Freiburg. Εργάζεται στην ΑΕφορεία Αρχαιοτήτων Ακροπόλεως.

Παγκόσμια Μυθολογία «Επικαιδευτική Ελληνική Εγκυλοπαίδεια», τόμος 20

Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1989

Κυκλοφόρησε το 2005 τόμος (από τους 30 τόμους) της Επικαιδευτικής Ελληνικής Εγκυλοπαίδειας με θέμα την «Παγκόσμια Μυθολογία». Στον τόμο αυτό δίνονται μιθοί για θεούς και ήρωες όλου του κόσμου, από τη Σκανδιναβία ως την Αφρική και τους Ινδιάνους της Αμερικής. Τα κείμενα συνοδεύει πλούσια και καλοδιαλεγμένη εικονογράφηση από Μουσεία και ιδιωτικές συλλογές.

«Υπάτη», 20-21
Περιοδική έκδοση
του «Συνδέσμου Υπαταίων»
Αθήνα, Δεκ.-Ιουν. 1988-1989

Στο τεύχος αυτό, στο οποίο ο αναγνώστης θα βρει ποικιλά θεμάτων, σχετι-

κών, πάντοτε, με την Υπάτη, Εχεωρίσαμε τρία άρθρα που θα ενδιαφέρουν τους αρχαιοφίλους: Το ιερό του Ηρακλή στην Οίτη (Μ. Αδάμου), Ο χιλιόχρονος εξιλασμός των Λοκρών (Δ. Φαφούτη) και Ιαραθηνή παροικία της Υπάτης (Κ. Καψάλη).

«Κατά της διάλυσης»

Βασιλής Δωροβίνης

Εκδόσεις «Εστία», Αθήνα 1989, σελ. 319.

Ο Βασίλης Δωροβίνης δεν είναι άγνωστος στους αναγνώστες της «Αρχαιολογίας», όπως δημοσιεύει τακτικά άρθρα του Νομικός, πολιτικός επιστημονικές και ιστορικές, έχει συμβάλει δύο λίγοι στην ευαισθητοποίηση του ευρεός κοινού στα προβλήματα της διάσωσης της πολιτιστικής μας κληρονομίας, όχι μόνο με τα γραφά του, αλλά και με τη δράση του στα συγκεκριμένες περιπτώσεις, όπως π.χ. η διάσωση των στρατώνων του Καποδιστρία στο 'Άργος.

Βέβαια, πολύ σωτά ο Δωροβίνης εντάσσει την προστασία της πολιτιστικής κληρονομίας στο όλο θέμα προστασίας του περιβάλλοντος και της οικολογικής προστατικής, γιατί η προστασία του δομιμένου, του ανθρώπουγενους περιβάλλοντος έχει την ίδια σημασία για τον άνθρωπο (που δεν είναι μόνο φυσικό αλλά και κοινωνικό και ιστορικό αν) με την προστασία των φυσικών οικοσυστημάτων. Δυστυχώς, η συμπεριφορά των νεο-ελλήνων είναι εξίσοις βαναύσου προς τα πολιτιστικά μνημεία και τα αρχιτεκτονικά κτήρια, όσο και η συμπεριφορά τους προς το φυσικό περιβάλλον. Καταφέρουμε έτσι να καταστρέψουμε (πλην εξαιρέσεων) τα ιστορικά κέντρα όλων των πόλεων μας και να αδιαφορούμε για την καταστροφή βιζαντίνων (π.χ. εκκλησιών της Καστοριάς), ενετικών ή μουσουλμανικών μνημείων μεγάλης αρχιτεκτονικής αξίας.

Ο Β. Δωροβίνης αναλύει, ακριβώς, τους μηχανισμούς και τις νοοτρικές ελλείψεις, που επιτρέπουν την έλευση συντριπτής ή και την καταστροφή των νεότερων ιστορικών μας μνημείων. Στο δεύτερο μέρος του βιβλίου του, που επιγράφεται «Για την ελληνική πολιτιστική κληρονομία», ο Δωροβίνης συγκεντρώνει μερικά από τα πιο εμπεριστατωμένα και αναλυτικά άρθρα που μπορεί να βρει ο Έλληνας αναγνώστης πάνω στο θέμα αυτό. Σημειώνων απλώς

αρχαιολογικά

τους τίτλους των κυριότερων απ' αυτά τα άρθρα:

- Κράτος και Πολιτιστική Κληρονομιά.
- Διατρητέα: μετατροπές για τη νέα χρήση τους.
- Η αρχιτεκτονική κληρονομιά μας.
- Η πολιτιστική κληρονομιά σε νέες περιπτώσεις.
- Από τον Γληνό και τον Πικιώνη στον οικονομικό ρεαλισμό.
- Η ελληνική κληρονομιά σε διάλυση και εκποίηση.

Στα άρθρα αυτά, και ιδιαίτερα στο πρώτο, εξετάζονται αναλυτικά ποιοι είναι οι φορείς της προστασίας, ποια νομοθετική κάλυψη υπάρχει, πώς διαμορφώθηκε η νομολογία για την προστασία, ποια συγκεκριμένα μέτρα θα έπρεπε να ληφθούν.

Στο πρώτο μέρος ο συγγραφέας ασχολείται με μερικά γενικές προβλήματα προστασίας του περιβάλλοντος, ενώ στο τρίτο και τέταρτο μέρος εκτιθένται τα προβλήματα της Αρχαιότητας. Ιδιαίτερα, το πρώτο άρθρο του Τρίτου Μέρους, με τίτλο «Αρχολίδα: ένας νομός σε οικολογική παραμόρφωση», αποτελεί πρότυπο ανάλυσης ενός ολόκληρου νομού, με εξέταση όλων των προβλημάτων του σε σχέση με τα οικολογικά προβλήματα που δημιουργεί η οποαρίστηση ανάπτυξη. Το πάθος που διακρίνει τα γραφάτα του Δωροβίνη δεν τον εμποδίζει από το να είναι συγκεκριμένος και τεκμηριωμένος. Ξέρει για τι μιλάει: ας τον ακούσουμε.

Σπηλιός Παπασπηλιόπουλος

Χρονικό του Γαλαξειδίου Ευθυμίου Ιερομονάχου

Επιμ. εκδ. Ηλίας Αναγνωστάκης
Εκδ. Ακρίτας, Αθήνα 1989

Στη σειρά «Ελληνική Παιδεία και Παράδοση» (αρ. 5) αντίκει η σχολιασμένη επανέκδοση του ιστορικού αυτού κειμένου του 17ου αι. Δούλευμένο με σοβαρότητα, όμορφα εικονογραφήμενό, σωστά σχολιασμένο, μας προσφέρεται εδώ ένα κείμενο μοναδικό και ένυκτο προσιτό. Πρέπει για την εξιστηρηση, από τον Ευθύμιο (170 αι.), των βουλγαρικών επιδρομών (τέλος 10ου – αρχές 11ου αι.) και του έσοπκωμού των Ελλήνων, μέσα από την ιστορία

μας πολιτείας.

Όσιος Λουκάς
Δημήτριος Σοφιανός
Εκδ. Ακρίτας, Αθήνα 1989

Γραμμένος τον 100 αιώνα, ο βίος του Οσίου Λουκά (896-953), ιδρυτή της βυζαντινής μονής στο Στείρι της Λιβαδείας, μας προσφέρεται εδώ σε νεοελληνική μετάφραση, συνοδευμένη από σχόλια και διευκρίνισεις. Το κείμενο, εκτός από τον βίο του οσίου, πληροφορεί και για τα σημαντικότερα ιστορικά γεγονότα της εποχής του. Το ίαυτό κείμενο της σειράς «Αγιολογική Βιβλιοθήκη» αποτελεί ευχάριστο και παιδευτικό ανάγνωσμα.

Βυζαντινή προεικονοκλαστική και Γερμανική προκαροπολική τέχνη

Κώστας Μπαρούτας
Εκδ. Σμήλη, Αθήνα 1989

Πρόκειται για συγκριτική μελέτη της Ανατολικής (Βυζαντίνης) και της Δυτικής (Γερμανικής Προκαροπολικής) τέχνης, όπου γίνεται αναφορά και ανάλυση στην αρχιτεκτονική, γλυπτική, ζωγραφική, μικρογραφία και μικροτεχνία.

L' Amphithéâtre Romain

J.-Cl. Golvin
Εκδ. Pierre-Paris Bordeaux 1989

Από τις εκδόσεις του κέντρου Pierre-Paris I του Πανεπιστημίου III του Μπροτρών κυκλοφόρησε η μημειώδης μελέτη του J.-Cl. Golvin «Το ρωμαϊκό αμφιθέατρο: δοκίμιο επί της θεωρητικοποίησης της μορφής και των λειτουργιών του» (δύο τόμοι, με κείμενο και φωτογραφική σεχεδία, τιμή 900 γαλλ. φράγκα).

Ο συγγραφέας έχει απογράψει και ερευνήσει σχεδόν 200 ρωμαϊκά αμφιθέατρα, της Μεσογείου και της Μ. Ανατολής, και πέρα από τα στοιχεία που παρέχει για το καθένα από αυτά, προχωρεί, όπως δηλώνεται και από τον τίτλο της μελέτης του, σε κατακευτή τυπολογίας και πρωτότυπων για τη δημιουργία και την εξέλιξη των κατασκευών, μέσα στις κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες της εποχής, αλλά διαμέσου και της εξέλιξης τους.

Βασιλής Κ. Δωροβίνης

Archéologie: La voix de la terre (Archaeology from the Earth)

Mortimer Wheeler
Edisud, Aix-en-Provence 1989

Μεταφρασμένο στα γαλλικά από τις Myriam Morel-Deledalle και Anne Pralong, το έργο αυτό του M.W. αποτέλεσε σταθμό όταν, το 1954, πρωτοεκδόθηκε, δινόντας σημαντικά θέση στην τεχνική των ανασκαφών. Τη σημασία αυτή τη δικαιολογεί ο συγγραφέας υποστηρίζοντας ότι:

«Η προϊστορία του ανθρώπου είναι εκατό φορές πιο μακρόχρονη από την ιστορία του και η γνώση μας για την εξέλιξη του ανθρώπου εξαρτάται – δυσανάλογα – από μια γραπτά στοιχεία, πέτρα, μετάλλο. άργιλο και άλλα υλικά, που με το χρόνο θα βρισκανται». Στις 256 σελίδες του βιβλίου αυτού βρίσκεται κανείς τις βασικές αρχές της ανασκαφής και του προβληματισμού του αρχαιολόγου.

Ο πρώτος αιώνας του Νομισματικού Μουσείου 1829-1922

Συλλογικό έργο

Εκδ. Γενάρδειος Βιβλιοθήκη της Αμερικανικής Σχολής Κλασικών Σπουδών, Αθήνα 1988

Με ευκαιρία έκθεση που έγινε στη Γενναδείου Βιβλιοθήκη το 1988 (19/4-30/6) κυκλοφόρησε θαυμάσιος καταλόγος. Την επιστημονική ευθύνη του έργου είχαν οι αρχαιολόγοι Μάντων Οικονούδης-Βουδρασεΐνη, Γιάννης Τουράσταγλος, Ήλιος Σουρτής-Κούνη, Μίνα Γαλάνη-Κρήκου. Την εκδοτική επιμελεία είχε η Ραχήλ Μισδραχή-Καπον. Στον κατάλογο αυτό, εκτός από τα εκθέματα (Νομισμάτα της έκθεσης, σελ. 145-153), παρουσιάζονται διάφορες επιμελήσεις: Ο. Κ. Μανούσακας στον πρόλογο: «Ο Σύλλογος των Φίλων της Γενναδείου Βιβλιοθήκης είχε την ιδέα να οργανώσει εφέτος την Έκθεση αυτή, που αναφέρεται στον πρώτο αιώνα της ιστορίας του Νομισματικού Μουσείου, από την ίδρυση του (ως τμήματος του Εθνικού Μουσείου) το 1829 από τον Καποδιστρια, ώς το 1922, έτος του θανάτου του Ιωάννη Σβορώνου, ενός από τους επιφανέστερους συντοπόβατές του. Ο Καταλόγος και Οδηγός της Έκθεσης θα διευκολύνει τον επισκέπτη να μελετήσει τα ποικιλά εκθέματα των πέντε τμημάτων της: Ιστορία του Μουσείου και βιογραφικά των διευθυντών του – Έλληνες διωρητές νομισμάτων – Σχηματισμός της Βιβλιοθήκης – Εκτιθέμενα νομίσματα – Εργασίες ερευνητών της Αμερικανικής Σχολής που βοηθή-

αρχαιολογίκα

θηκαν από το Μουσείο. Κρίθηκε όμως ασκόπιμα να περιληφθούν ως αυτό προ ιστογραφικά και μερικές καταποτικές εργασίες ερευνητών αναφέρομενες στην ιστορία του Μουσείου και στηριγμένες κατά κύριο λόγο σε μαρτυρίες από τα αρεγέα του.

Έτσι η γενική «Ιατρική αναδιάπτωση» της διευθύντριας του Μουσείου και κυρίτερης συνεργάτριας μας στην οργάνωση της Έκθεσης κας Μάντων Οικονόμου-Καραμελή σκοπεύει ακραφέα με διαδικασίες φασεώς την ανοδική του πορείας και επισημαίνει τα αξιολόγητα ταπετσαρία του από δωρεές, αγορές ή «θησαυρούς» που ανακαλύφθηκαν. Το καταποτικό άρθρο της κας Αικατερίνης Κουμαριάνου, αντέχεται στα συγκρότημα των παλαιότερων νομιματικών συλλογών και στις πρώτες απότιμες επιστημονικές μελέτες των νομιμάτων στην Ευρώπη μη προσάρθρο.

δεύτερο μελέτημα της κας Μ. Γαλάνη-Κρίκον, που παρακολουθεί τη βιβλιοθήκη και την οργάνωσή της βιβλιοθήκης του Μουσείου, με τη μέριμνα και το ζήλο των κατά καιρούς διευθυντών του. Και, τέλος, ο κ. John MacIsaacς παρουσιάζει τις σχέσεις επιστημονικής συνεργασίας ανάμεσα στο Μουσείο και την Αμερικανική Σχολή Κλασικών Σπουδών κατά την περίοδο 1882-1922.

Η απαρίθμηση των εργασιών αυτών του Καταλόγου μας οδήγει στη διαπίστωση ότι η πρώτη θετική προσφορά της "Έκθεσης είναι «ΕΚ προσώπου» η αξιοποίηση, σε ικανοποιητικό βαθμό, του πολύτιμου αρχειακού και του άλλου υλικού του Μουσείου. Και επιζήμεια για μας είναι η μόνη».

προς ενημέρωσή σας κείμενο σχετικής ομιλίας μου στο ΙΔΡΥΜΑ ΕΥΓΕΝΙΔΟΥ*.

Ευχαριστώ

Επίκεια

* Το εν λόγω κείμενο βρίσκεται στη διάθεση των ενδιαφερομένων, στα γραφεία της ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ.

Αθήνα, 22.11.89

Αγαπητή κυρία Λαζαράκη,

Σας ευχαριστώ που μου διαβιβάσατε την επιστολή του κ. Α. Λαγκαδά που σας έστειλε μετά από τη δημοσίευση του άρθρου μου «Ο δρόμος του Οφιδιανού».

Το ταξίδι της «Ερμιόνης» και τα περί «αναβίωσης» πρωτύσηνα ταξιδιών στη Μήλο από την Κ. Λαγκάδα τα γνωρίζω καλά. «Όπως πολύ καλά γνωρίζει ο κ. Λαγκαδάς τις προετοιμασίες του προγράμματος του Ελληνικού Ινστιτούτου Προστασίας Ναυτικής Παραδόσης, της «Παπιρέλας», που εκκίνησε τον Οκτώβριον δύο χρόνια προτού εκείνος σπεύσει στη «Προλέβη» να καθελκύσει το δικό του βαυτηρύγμα.

Μέχρι σήμερα δεν ασχολήθηκα ούτε με την «Ερμιόνη» ούτε με τον κ. Λαγκαδά. Άλλα αισθάνομαι την ανάγκη, μετά από τις αλλεπάλληλες παρεμβάσεις και συγκρίσεις που επιδώκει ο κ. Λαγκαδά, να δώσω μια απάντηση.

ος, να οώσαν μαν απαντήση.
Η «πειραματική αρχαιολογία» είναι επι-
στήμη και δεν είναι μια ευκαιριακή ενα-
σχόληση. Η αεία ενος προγράμματος
είναι σχέση με τη σοφιάρθητη της προ-
ετοιμασίας και της εκτέλεσής του. Η
«πειραματική αρχαιολογία» έχει κι αυ-
τή κανόνες και η παραβίαση κάποιων
απ' αυτούς μπορεί να μείωσεις την αεία

Ασφαλώς ο κ. Δανκαδάς ποτέ δεν ισχυ-

Αυτών, οι οποίους πολλές φορές σημειώθηκαν στην πόλη της Αθήνας.

προ τηρίτη σε κάνει «τεμαχισμόν άρχαιο λογία». Μιλάει για «αναβίωση». Το ιτ εννοεί με την «αναβίωση» δεν είναι πολύ Εκέκαθαρο. Ούτε είναι Εκέκαθαρο το τι διεκδικεί. Στην περίπτωση αυτή δεν

έχουμε καμία αντίρρηση να αναγνωρίσουμε την ταχύτατη επέμβασή του, αφού κατάφερε σε λιγότερο από τρεις μήνες να στήσει μία «αναβίωση» εκεί

που εμείς παιδεύσμαστε τρία ολόκληρα χρόνια με το επιστημονικό πείραμα. Ας παρακάψουμε το πόσο είναι ή δεν είναι δευτολογικό αυτό που συνέβη με την «Ερμόντη» και ας σταθούμε για λίγο στο ίδιο το ναυπήγημα.

Ο κ. Λαγκαδάς αναφέρεται σ' ένα πρωτόγονο σκάφος που κατασκευάστηκε, κι αυτό το τονίζει, με υλικά που υπήρχαν πριν 10 χιλιάδες χρόνια στην Ελλάδα. Και ερωτώ: Γιατί σταματάει σ' αυ-

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

αρχαιολογικά

τή τη διαπίστωση; Ασφαλώς ξύλο και δέρματα ζώων υπήρχαν το 8 χιλιάδες π.Χ. Αυτά τα υλικά όμως υπήρχαν στον Ελλαϊκό χώρο και πριν από 100 χιλιάδες χρόνια και περισσότερο. Γιατί δεν τον απασχόλησαν τα εργαλεία που χρειάζονται για να επεξεργασθούν αυτά τα υλικά και η τεχνολογική γνώση που διέθεταν οι ανθρώποι τότε; Βέβαιως το να βρεις κανείς ξύλο και δέρματα δεν είναι ιδιαίτερα δύσκολο, αλλά από εκεί και πέρα τι γίνεται;

Το καθοριστικό δεν είναι το υλικό αλλά τα εργαλεία που θα χρησιμοποιήσουμε για να το διαμορφώσουμε. Ο κ. Λαγκαδάς έχει αναφέρει σε γραπτά του με κάποια υπερηφάνεια ότι «Ερμόντιο κατασκευάσθηκε με πρωτόγονα σκεράνια». Ας πω πρώτα ότι γνωρίζω καλά ότι τα σανίδια του πετσώματος κόπτηκαν από τον Μαστορδρούμητη τον Πεζάρο με ηλεκτρική κορδέλα. Το επιφανειακό «φινίρισμα» με τα σκεράνια έγινε αργότερα για να «αγριέψει» το ξύλο. Η κορδέλα όμως αφήνει λιγότερη καλά από είναι εμφανέστατα. Άλλα ας είναι. «Όμως ο κ. Λαγκαδάς δε γνωρίζει ότι το σκεράνι είναι ανγυστόν στη Λιθινή εποχή». Αν το σκεράνι είναι σιδερένιο τότε απέχεται 7 χιλιάδες χρόνια από την περίοδο που θέλει να «αναβιώσει», αν πάλι το σκεράνι το θέλει χάλκινο έχουμε πάλι μια διαφορά 5 χιλιάδες χρόνια. Εδώ δεν πρόκειται για απλή «ερβολιά», όπως η χρησιμοποίηση κόλας Αρμοστά και άλλων υλικών της εποχής των «μικροπολυγιανών», αλλά για νόδευση της δήλης «αναβιώσης».

Ας αφήσουμε όμως τα εργαλεία και τα υλικά για να έρθουμε σε κάτι άλλο πιο σημαντικό: Τα χαρακτηριστικά του πλοιού.

Ο κ. Λαγκαδάς χρησιμοποιεί κατά αυθαίρετο τρόπο μία συρραφή ναυπηγικών γνώσεων διαφόρων περιοχών και διαφόρων εποχών που ποικίλουν από το διχαλωτό αιγυπτιακό άλμπουρο, που αυθαιρέτα ταριχεύει μ' ένα τετράγωνα πάνι των κλασικών χρόνων, χωρίς να αισθάνεται την παραμικρή ανάγκη να εξηγήσει με ποια λογική το κάνει. Στο σχήμα του σκαριού εμπίνεται από διάφορες παραστάσεις και ομοιώματα πρώμων πλοιαριών της εποχής του Χαλκού και ανενδοίστα πάλι τοποθετεί μια τρόπιδα και εξεζητημένου σύστημα πλοήγησης. Δεν μας εξηγεί επίσης με ποια λογική και ποια δεδομένα εμφανίζει στην αναβίωση του ένα τόσο εξελιγμένο σκάφος τη στιγμή που γνωρίζουμε καλά ότι πριν 10.000 χρόνων οι ανθρώποι που κατοικούνταν σ' αυτό το χώρο, και που θα έπρεπε να είχαν προχωρήσει στην κατασκευή αυτού του ναυπηγήματος, μέναν σε σπηλιά και σε πρωτόγονες καλύβες. Δικαιολογείται η μονομερής αυτή εξέλιξη αποκλειστικά και μόνο στην ναυπηγική;

Θα μπορούσα να γράψω πολλές σελίδες για τα περιέργα που συναντιούνται σ' αυτό το γραφικό πλοιόπιό, αλλά σε προώρημα στο ίδιο το ταξίδι, τη «μεταφορά του ουφιδιανού», όπως αναφέρει με στομάδως υψός ο κ. Λαγκαδάς. Αυτό το λέων γιατί ο κ. Λαγκαδάς

γνωρίζει πολύ καλά ότι οι «ζαβολιές» που υπάρχουν στη ναυπηγητη επεκτάθηκαν και στο ταξίδι. Ποιον νομίζει ότι κοροϊδεύει ο κ. Λαγκαδάς; Πολλοί γνωρίζουν πως πάσο μικρό χρονικό διάστημα το πλοιό ταξιδεύει «δύο ίδιων μέσων» και πόσο εκτεταμένα μεταφέρθηκε ή ρυμουλκήθηκε από άλλα πλοιά. Για τη μεταφορά ποιανού ουφιδιανού μιλάει; Για τον ουφιδιανό που μετέφερε η «Ερμόντι» όταν η ίδια μεταφέρθηκε από άλλο πλοίο;

Ως προς τη δυνατότητα της μεταφοράς του ουφιδιανού με την «Πατπυρέλα», πληροφορούμε τον κ. Λαγκαδά ότι, πέρα από πέντε κωπηλάτες, τη «Πατπυρέλα» υπορεί να μεταφέρει και νερό και τρόφιμα για μία εβδομάδα μαζί με ένα φορτίο ουφιδιανού τουλάχιστον 40 κιλών. Με αυτή την ποσότητα ουφιδιανού ως ματρούσες κανείς να βγάλει τόσες λεπτίδες ώστε να τροφοδοτήσει, στα τέλη της παλαιολιθικής εποχής, όλη την Πελοπόννησο για μία γενιά.

Πριν κλείσω ας αναφέρω στην τελευταία παράγραφο της επιστολής του κ. Λαγκαδά όπου αναφέρει ότι «δεν πρέπει να μας διαφεύγει το γεγονός πως η ιστορία δεν είναι η διατύπωση σκέψεων όλλη τη περιγραφή γεγονότων». Ποια γεγονότα άραγε και με ποιο τρόπο περιμένει ο κ. Λαγκαδάς να περιγραφούν 7 χιλιάδες χρόνια πριν τη γέννηση του πατέρα της ιστορίας και σε μια εποχή όπου δεν έχουμε γραπτό λόγο.

Με τιμή
Χάρτης Τζάλας

δελτίο συνδρομής

Να αποσταλεί συμπληρωμένο και δυνοδευμένο από το αντίτιμο της συνδρομής στα γραφεία του περιοδικού **ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ** οδός Πανεπιστημίου 9, 105 64 ΑΘΗΝΑ, τηλ. 3253246.

Επιθυμώ να εγγραφω συνδρομητής για ένα χρόνο – 4 τεύχη – από το τεύχος αριθμ.....

Συνδρομή Εσωτερικού: Δρχ. 1.800 – Σωματείων, Συλλόγων 2.500 – Οργανισμών, Τραπεζών, Ν.Π.Δ.Δ., Α.Ε. 3.000 – Μαθητών και Σπουδαστών 1.500 [με αποστολή φωτοτυπίας αστυνομικής ή φοιτητικής ταυτότητας αντίστοιχα]. Εξωτερικού: Αεροπ. ταχυδρ. Ευρώπη \$ 22 – Αμερική Καναδάς, Αυστραλία \$ 25 – Σπουδαστών εξωτερικού αντίστοιχα \$ 20 και 22.

Τρόπος πληρωμής: Ταχυδρομική ή τραπεζική επιταγή στο περιοδικό **ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ**, Πανεπιστημίου 9, 105 64 ΑΘΗΝΑ.

Επόνυμο .....

Όνομα .....

Οδός .....

Αριθμός .....

Πόλη .....

Τηλ. .....

Ημερομηνία .....

Ταχ. Κώδ. .....

Υπογραφή .....

αρχαιολογικά

Κύριε Διευθυντά,

το κείμενο που ακολουθεί αφορά τις διαδικασίες πρόσληψης αρχαιολόγων από την Αρχαιολογική Υπηρεσία του ΥΠΠΟ και εστάλη στον αρμόδιο υπουργό (αρ. πρωτ. Γραφείου Υπουργού 5583/10-89) και στην Σύλλογο Ελλήνων Αρχαιολόγων. Παρακαλούμε να το δημοσιεύσετε, για να γίνεται γνωστό και στο υπόρετο κοινό. Ευχαριστούμε για τη φιλοξενία.

Σύμφωνα με την προκήρυξη διαγωνισμού 17085/14-4-89 για την πλήρωση 16 οργανικών θέσεων στις Εφορείες Προϊστορικών-Κλασικών Αρχαιοτήτων, έγινε διαγωνισμός στις 17-22/7/89, στον οποίο έλαβαν μέρος αρκετοί αρχαιολόγοι. Το αποτέλεσμα του διαγωνισμού ήταν να συγκεντρώσουν τις 132 μονάδες, που ορίζονται ως κριτήριο επιτυχίας, μόνο 28 αρχαιολόγοι.

Ο διαγωνισμός ήταν αρκετά περιπτερώδης, με συνεχείς αναβολές και αβεβαίωση, ώστε να δημιουργήθηκε στους υποψήφιους έντονη φόρτιση. Παράλληλα είναι δεδομένα α) το τεράστιο εύρος της ήπης που εξετάστηκε και β) η όλη αυστηρότητα των διαδικασιών βαθμολόγησης. Με βάση τα προηγούμενα μπορούμε να ισχυριστούμε ότι όλοι οι επιτυχόντες στο διαγωνισμό συγκεντρώνουν γνώσεις και ικανότητες υψηλής στάθμης, οι οποίες υποδημούτος θα πρέπει να ενδιαφέρουν την Αρχαιολογία.

Επειδή οι ελεύθερες της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας σε επιταπομικού προσωπικού είναι μεγάλες, γεγονός που έχει αναγνωρισθεί από τους αρμόδιους φο-

ρείς και έχει ως συνέπεια τη μη αποτελεσματική εκτέλεση του έργου της, και επειδή δεν προβλέπονται διαδικασίες πρόσληψης νέων αρχαιολόγων για το άμεσο μέλλον, πιστεύουμε ότι η πρόσληψη όλων των επιτυχόντων (28), και όχι μόνο σων προβλέπονται στην προκήρυξη (16), θα ήταν επωφελής στην Αρχαιολογική Υπηρεσία, χωρίς να δημιουργηθεί ανυπέρβλητο οικονομικό πρόβλημα.

Προς την κατεύθυνση αυτή πιστεύουμε ότι θα έχουμε τη συμπαράσταση και βοήθειας σας:

Ανδρικός Ελένη, Βουλιβουλάκη Ελένη, Ζαούρη Άννα, Ζωγράφηκή Βασιλική, Καταρράχης Κώνιος, Λουλούπολη Θεοδότη, Σιβήρης Ιπποκάρης, Σουματάζη Στέλλα, Σταμάδη Κατερίνα, Τέγυο Ευανθία, Τρούκη Ευαγγελία, Τσαγκούλη Χρυσούλα.

Αθήνα 11-10-1989

Αγαπητή «Αρχαιολογία»,

Θα ήθελα, με κάποια καθυστέρηση, να δώσω μιαν απάντηση στην κριτική του κ. Βασιλή Δωροβίνη για το βιβλίο μου «Ιερονύμου Απομνημονεύματα» (τεύχος Μαρτίου 1989) και ειδικά στην επικίνω του για παραλέψη μειεύσας των πηγών. Οι πηγές ρητών αναφέρονται στο τέλος του βιβλίου (σελ. 295) και οιαφών προκύπτει ότι χρησιμοποιήθηκαν κατά τη συγγραφή. Δεν είναι δυνατόν να έπλασα τόσα φανταστικά ιστορία σύτε να τα έγραψα όλα βασιζόμενα παλιών αναγνώσεων. Συνεπώς τα περί «κάποιας γνώσης ιστορικών πηγών» δεν ευσταθούν.

Ο κ. Δωροβίνης χαρακτηρίζει, πολύ, αστά, το βιβλίο μου «ιστορικό αφήγημα ή μυθιστορία». Εφ' όσον αναγνωρίζει ότι πρόκειται περὶ λογοτεχνικής αναπλάσεως, δε νοιμίως ότι θα ήθελε παραπομπές στις πηγές σε κάθε σελίδα. Θα ήταν άχαρο και κουραστικό για τον αναγνώστη — αν εννοούσε αυτό. Εξάλλου ο προσεκτικός αναγνώστης θα καταλάβει τουλάχιστον ότι από τα λεγόμενα των προσώπων των έργων, δύο μεν είναι υπό μορφή διαλόγου αποτελούν επινόηση δική μου, όσα δε βρίσκονται εντός εισαγωγικών προέργων αυτούσια από τις πηγές. Οι περίφημες ρήσεις «στον κράτιστο» (σελ. 11), «αλλά πεβάνει ο Αλέξανδρος, θα γέγει η οικουμένη από τη μιαρώδια» (σελ. 37), «αλλά πέλασθε ο Αλέξανδρος, θα γέγει η οικουμένη από τη μιαρώδια» (σελ. 284) αποτελούν νοητίζω ασφαλείς οδηγούς σ' αυτό για δύοις.

Ευχαριστώ
Κλήτος Χατζηθεόκλητος

subscription

To be mailed completed and accompanied by the remittance value to **ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ Magazine**.
9 Panepistimiou str. 105 64 Athens Greece, tel. 325.32.46.

I would like to subscribe to your publication for 1 year – 4 issues. – from issue No.....
Subscription price: Greece \$18, Organizations \$ 28, Europe \$ 22, USA, Canada, Australia \$ 25 – Students \$ 20 \$ 22.

Payment: money order or bank manager's check to **ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ Magazine**, 9 Panepistimiou str. 105 64 Athens – GREECE.

Surname ..... Name .....

Street – No. .... City .....

Country ..... Mail-code .....

Date ..... Signature .....